

MIŠLJENJA HRVATSKIH ČASNIKA O ULASKU HRVATSKE U POLITIČKO-VOJNE INTEGRACIJE

Tomislav Smerić¹, Ozren Žunec:

UDK: 355.33(497.5):327.51(497.5:100-15)
327.51(497.5:100-15):355.33(497.5)

Izvorni znanstveni rad
Priljeno: 8.12.2002.
Prihvaćeno: 20.12.2002.

Sažetak

Oružane snage Republike Hrvatske (OSRH), stvorene tek pred nešto više od jednog desetljeća u nepovoljnim uvjetima oružanog sukoba, nalaze se pred izazovom uključivanja u europske i euroatlantske političko-vojne saveze. Kako pripreme za ulazak i članstvo u tim organizacijama, osobito kad je riječ o NATO-u, iziskuju niz značajnih promjena (od promjena u koncepcijama i strategijama nacionalne sigurnosti i obrane do promjena u društvenom položaju profesionalnog vojnika) spremnost časničkog zbora na njihovo prihvaćanje jest važan čimbenik uspješnosti provedbe spomenutih integracijskih procesa. Istraživanje provedeno tijekom 2001. godine na prigodnom uzorku od 268 viših i nižih časnika OSRH predstavljalo je pokušaj stjecanja uvida u njihova mišljenja o različitim aspektima ulaska Hrvatske u političko-vojne integracije (od članstva u NATO-u do bilateralne vojne suradnje sa zemljama nastalim na prostoru bivše SFRJ). Dobiveni su rezultati pokazali da većina ispitanika prihvaća ulazak u političko-vojne saveze (u NATO i u vojne eurointegracije) kao jamstvo vanjske/vojne sigurnosti zemlje te kao pretpostavku tehnološke modernizacije oružanih snaga. Istodobno, hrvatski časnici gotovo bez izuzetka smatraju da i po pristupanju NATO-u OSRH moraju očuvati sposobnost samostalnog djelovanja sukladno nacionalnim interesima. Mjera skepticizma zastupljena u mišljenjima časnika u odnosu na članstvo u NATO-u vezana je uz procjenu mogućnosti znatnog gubitka suvereniteta zemlje, kao i uz razmjerno nepovoljnu ocjenu stvarnog doprinosa članstva Hrvatske u "Partnerstvu za mir" vojnoj sigurnosti zemlje.

Ključne riječi: vojni časnici, političko-vojne integracije, Oružane snage RH, NATO

¹ Tomislav Smerić je asistent na Institutu društvenih znanosti "Ivo Pilar", Zagreb. Ozren Žunec je redoviti profesor Filozofskog fakulteta, Zagreb.

Oružane snage Republike Hrvatske (OSRH), stvorene tek pred nešto više od jednog desetljeća u nepovoljnim uvjetima otvorenog oružanog sukoba, nalaze se pred novim izazovom: uključivanjem u europske i euroatlantske političko-vojne saveze. Pripreme za ulazak i članstvo u tim organizacijama, osobito kad je riječ o NATO-u, dovest će nesumnjivo do supstancijalnih promjena u koncepcijama i strategijama nacionalne sigurnosti i obrane, vojnoj doktrini, sastavu, ustroju i opremljenosti oružanih snaga i njihovim funkcijama, kao i do značajnih promjena u položaju profesionalnog vojnika u društvu te do redefiniranja različitih segmenata civilno-vojnih odnosa. Spremnost časničkog zbora na te promjene i prihvaćanje njihovih posljedica po prirodi stvari predstavlja ključan čimbenik uspješnosti ove bitne promjene mjesta Republike Hrvatske u međunarodnom sustavu. S druge strane, mišljenja časnika o tim integracijama ne izviru samo iz uobičajenih ("civilnih") "vanjskopolitičkih" koncepcijskih sklopova i orijentacija, nego predstavljaju izraz njihovog dosadašnjeg profesionalnog iskustva kao i očekivanja povezanih s njihovim budućim socijalnim i egzistencijalnim položajem. Zanimalo nas je stoga na koji način hrvatski časnici razmišljaju o ulasku Republike Hrvatske u političko-vojne saveze i mogu li se iza njihovih stavova o tim procesima nazrijeti jasniji sklopovi stavova odnosno prepoznatljivi koncepti.

PROVEDBA ISTRAŽIVANJA I UZORAK

Prikupljanje podataka o mišljenjima časnika o procesima političko-vojnih integracija provedeno je u sklopu obuhvatnijeg istraživanja na temu razvoja i obilježja vojne profesije u OSRH². Istraživanje je provedeno anketnim ispitivanjem po skupinama, u razdoblju od travnja do studenog 2001. godine³. Prigodni uzorak koji je korišten za ispitivanje mišljenja časnika o procesima integracije Republike Hrvatske u vojno-političke saveze činilo je 268 nižih i viših djelatnih odnosno profesionalnih časnika (s osobnim činom u rasponu od poručnika do brigadira) svih triju grana OSRH (kopnene vojske, ratne mornarice i ratnog zrakoplovstva) – polaznika Temeljne časničke škole, Više časničke škole, Zapovjedno-stožerne škole te Škole stranih jezika u sklopu Hrvatskog vojnog učilišta na lokacijama u Zagrebu i Splitu. Podaci o nekima od obilježja ispitanika u uzorku predstavljeni su u TABlici I.

---

² Istraživanje je provedeno u sklopu znanstvenoistraživačkog projekta *Razvojni akteri i ekonomska modernizacija hrvatskog društva* Instituta društvenih znanosti "Ivo Pilar" (Zagreb), uz organizacijsku potporu Sektora za odnose s javnošću i informiranje MORH-a. Autori zahvaljuju Krešimiru Kufrinu (Filozofski fakultet u Zagrebu) na dragocjenim komentarima i sugestijama.

³ Vremenski raspon prikupljanja podataka bio je uvjetovan utvrđenim rasporedom tečajeva vojne izobrazbe. Premda se s pravom može očekivati da stavovi ispitanika ovise i o kontekstu trenutka u kojem je ispitivanje izvršeno, ovdje je ta dimenzija zanemarena zbog nemogućnosti da se odredi stupanj utjecaja pojedinih događaja i pojava u političkom, socijalnom i gospodarskom životu zemlje na stavove ispitanika kao i zbog nedostatka longitudinalnih istraživanja u kojima bi se taj utjecaj mogao ispitati.

TABLICA I. Obilježja ispitanika u uzorku

Obilježja ispitanika u uzorku (N = 268)		
osobni čin	f	%
brigadir	1	0.4
pukovnik	27	10.1
bojnik	38	14.2
satnik	37	13.8
natporučnik	51	19.0
poručnik	94	35.1
nepoznato	20	7.5
godina stupanja u OSRH	f	%
do kraja 1991.	242	90.3
1992. i kasnije	24	8.0
nepoznato	2	0.7
godina stjecanja statusa djelatnog časnika OSRH	f	%
do kraja 1991.	37	13.8
od 1992. do 1995.	182	67.9
1996. i kasnije	46	17.2
nepoznato	3	1.1
dob	f	%
do 25 godina	5	1.9
od 26 do 35 godina	138	51.5
od 36 do 45 godina	102	38.1
više od 46 godina	10	3.7
nepoznato	13	4.9
civilna školska (stručna) sprema	f	%
SSS (i KV i VKV)	138	51.5
VŠS	67	25.0
VSS	53	19.8
magisterij ili doktorat	4	1.5
nepoznato	6	2.2

Distribucija osobnih činova ispitanika u uzorku za obuhvaćeni segment časničkog zbora (26.6 posto viših i 73.4 posto nižih časnika) približno odgovara onoj u OSRH (20.5 posto viših i 79.5 posto nižih časnika; podatak prema: Mahečić, 2001.:209) – uz nešto izraženiju nadzastupljenost ispitanika s osobnim činom bojnika i podzastupljenost ispitanika s osobnim činom satnika. Isto tako, podatak da 51.5 posto časnika u uzorku ima samo srednju stručnu i nižu spremu, odnosno da 76.5 posto nema puno fakultetsko obrazovanje (visoku stručnu spremu), odražava stanje u OSRH u kojem je na početku 2001. godine od ukupno 8837 nižih i viših časnika

samo njih 2337 ili 26.4 posto imalo visoku stručnu spremu, a čak 5304 ili 60.0 posto srednju stručnu ili još nižu spremu (Mahečić, 2001.: 209). U tom smislu, premda se radi o časnicima na školovanju, dakle razmjerno specifičnoj skupini, može se kazati da uzorak po nizu obilježja odgovara značajkama populacije.

Iz TABLICE I. vidljivo je da je 90.3 posto ispitanika u OSRH stupilo 1991. godine, dakle na samom početku oružanog sukoba, ali je te godine djelatni odnosno profesionalni časnički status steklo svega 13.8 posto ispitanika; tek do 1995. godine njih 81.7 posto postat će profesionalni časnici. I taj podatak pridonosi stvaranju slike o prevladavajućem profilu i načinu postajanja časnikom OSRH: građanin bez formalnog vojnog obrazovanja i s razmjerno niskom civilnom školskom odnosno stručnom spremom, na početku rata priključuje se kao dragovoljac obrani zemlje i tijekom rata stječe znanja i vještine koja ga kvalificiraju za obnašanje časničkih dužnosti te se profesionalizira. Njegovi stavovi bit će u prvom redu izraz organizacijskih i drugih iskustava stečenih u ratu i kasnijoj mirnodopskoj službi i to u zreloj životnoj dobi, a ne rane socijalizacije u oružanim snagama koja je karakteristična za časnike čija se inicijalna profesionalizacija odvija u klasičnim vojnim obrazovnim institucijama (poput vojnih akademija) i tijekom početne mirnodopske službe.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Ispitanicima je u instrumentu ponuđeno deset tvrdnji koje se tiču svrsishodnosti ulaska Hrvatske u euroatlantske političko-vojne integracije i njihove programe (tvrdnje 7. i 10.), nekih vjerojatnih posljedica tog uključivanja (tvrdnje 1.-3., 5.-6.), bilateralne vojne suradnje sa zemljama proizašlih iz raspada bivše Jugoslavije (tvrdnja 4.) te nekih sposobnosti i uloga OSRH (tvrdnje 8. i 9.). Ispitivanjem utvrđene procjene ispitanika u odnosu na ponuđene tvrdnje o nizu navedenih aspekata procesa političko-vojnih integracija prikazane su u TABLICI II.

TABLICA II. Mišljenja časnika o procesima političko-vojnih integracija, % odgovora (broj odgovora)

1. Pristupanjem Hrvatske NATO-u vojna sigurnost zemlje bit će zajamčena u najvećoj mogućoj mjeri.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
5.6 (15)	38.4 (103)	44.0 (118)	6.3 (17)	5.6 (15)	—

2. Članstvo u programu "Partnerstvo za mir" donosi Hrvatskoj više izdataka no što stvarno pridonosi njezinoj vojnoj sigurnosti.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
1.5 (4)	33.2 (89)	46.3 (124)	8.6 (23)	10.4 (28)	—

3. Ulazak u NATO nužna je pretpostavka tehnološke modernizacije naših oružanih snaga.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
3.7 (10)	17.5 (47)	55.2 (148)	20.5 (55)	3.0 (8)	— —

4. Bilateralna vojna suradnja sa zemljama nastalim na prostoru bivše SFRJ ne pridonosi ostvarivanju interesa nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
4.1 (11)	40.7 (109)	36.2 (97)	10.1 (27)	8.2 (22)	0.7 (2)

5. Pristupanjem NATO-u hrvatski će suverenitet biti znatno umanjen.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
6.0 (16)	47.4 (127)	35.8 (96)	5.6 (15)	5.2 (14)	— —

6. Stupanjem Hrvatske u NATO unaprijedit će se društveni ugled i položaj vojnih časnika.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
4.5 (12)	37.3 (100)	42.9 (115)	4.5 (12)	10.4 (28)	0.4 (1)

7. Paralelno s približavanjem EU, Hrvatska se treba uključivati i u europske vojne strukture i integracije.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
1.5 (4)	6.0 (16)	74.6 (200)	14.2 (38)	3.7 (10)	— —

8. I nakon pristupanja Hrvatske NATO-u naše oružane snage moraju očuvati sposobnost samostalnog djelovanja sukladno nacionalnim interesima.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
—	0.7 (2)	34.0 (91)	63.8 (171)	1.5 (4)	— —

9. Oružane snage nužan su instrument vanjske politike naše zemlje.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
2.2 (6)	24.3 (65)	44.0 (118)	26.5 (71)	2.6 (7)	0.4 (1)

10. Vanjska sigurnost naše zemlje bila bi ponajbolje zajamčena stupanjem naše zemlje u vojne saveze.

uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	ne mogu ocijeniti	nepoznato
3.0	31.7	49.6	9.7	5.2	0.7
(8)	(85)	(133)	(26)	(14)	(2)

Uporabom χ^2 testa utvrđeno je da pretpostavljeno relevantna obilježja ispitanika (TABLICA I.) ne utječu u statistički značajnoj mjeri na njihove procjene pojedinih tvrdnji (uz iznimku dobi ispitanika u odnosu na tvrdnje 5 i 9).

Mišljenja o pristupanju vojnim savezima. S općenitom formulacijom pretpostavke koja vanjsku sigurnost zemlje veže uz pristupanje vojnim savezima, odnosno sustavu kolektivne sigurnosti (tvrdnja 10.), slaže se ukupno 59.3 posto ispitanika, dok tvrdnju ne prihvaća njih 34.7 posto. U TABlici III. prikazana je usporedba procjena hrvatskih časnika s procjenama časnika iz osam europskih zemalja (Kuhlmann, 1994.).⁴

TABLICA III. Pristupanje vojnim savezima kao jamstvo vanjske sigurnosti zemlje – procjene časnika oružanih snaga osam europskih zemalja (1991./1992.)* i hrvatskih časnika (2001.)

"Vanjska sigurnost naše zemlje bila bi ponajbolje zajamčena stupanjem naše zemlje u vojne saveze" – postotak ispitanika koji prihvaćaju tvrdnju ("slažem se" i "u potpunosti se slažem")		
Stare, stabilne članice NATO-a	Njemačka	95%
	Italija	93%
	Grčka	92%
	Velika Britanija	72%
Oscilirajuća članica	Francuska	56%
Zemlje s tradicijom neutralnosti	Švedska	50%
	Švicarska	32%
Kandidati za članicu	Čehoslovačka	60%
	Hrvatska (2001.)	59.3%

*Izvor: Kuhlmann (1994.:88)

⁴ Istraživačka grupa *European Research Group on the Military and Society* (ERGOMAS) provela je 1991./1992. godine istraživanje "Vojna profesija u Europi" u osam zemalja (Čehoslovačka, Francuska, Njemačka, Grčka, Italija, Švedska, Švicarska i Velika Britanija) na prigodnim nacionalnim uzorcima od ukupno 4659 djelatnih časnika (vidi: Caforio, 1994.).

Primjetno je da časnici iz zemalja s dugotrajnim i stabilnim članstvom u vojnim savezima (primarno u NATO-u) iskazuju najviši stupanj slaganja s tvrdnjom (Njemačka, Italija, Grčka i Velika Britanija), dok su časnici iz zemalja s tradicijom neutralnosti (Švedska i Švicarska) te Francuske, čiji su odnosi s NATO-om oscilirali i prolazili kroz različite faze, suzdržaniji u procjeni poželjnosti stupanja u vojne saveze. Mišljenja hrvatskih časnika najsličnija su onima časnika iz bivše Čehoslovačke (u razdoblju po dezintegraciji Varšavskog pakta i prije pristupanja Češke NATO-u). To govori u prilog zaključka da stupanj prihvaćanja vojnih saveza kao jamstva vanjske sigurnosti zemlje među časnicima ovisi jednim dijelom o prethodnim iskustvima i tradicionalnim nacionalnosigurnosnim opredjeljenjima. U zemljama koje su dugotrajno razvijale koncepciju samodostatnosti i/ili neutralnosti, koje su imale problematičnije odnose u vojnim integracijama ili one koje nemaju nikakvog iskustva s prospektivnim savezima, stupanj prihvaćanja je niži nego u zemljama koje svoju vanjsku sigurnost tradicionalno temelje na članstvu u tim savezima. Utvrđeni udjel hrvatskih časnika koji prihvaćaju tvrdnju u ukupnom uzorku (59.3 posto) – manji od prosječnog udjela časnika četiriju starih i stabilnih članica NATO-a (88 posto), ali i veći od prosječnog udjela časnika istovjetnog stajališta ostalih zemalja (49.5 posto) – sugerira da opredjeljenja hrvatskih časnika za ulazak u vojne saveze kao jamstvo vanjske sigurnosti zemlje slijede očekivani obrazac karakterističan za zemlje koje nemaju dugo i stabilno iskustvo članstva u savezima.

Na stupanj konceptualnog identificiranja procesa stupanja u političko-vojne saveze i pristupanja NATO-u ukazuje stupanj povezanosti odgovora ispitanika u odnosu na tvrdnje 10. i 1. ($r = .61, p < .001$), a koji je viši od povezanosti odgovora ispitanika u odnosu na tvrdnje 10. i 7. o poželjnosti uključivanja Hrvatske u europske vojne strukture i integracije ($r = .38, p < .001$). Moglo bi se zaključiti da je NATO nazrijet kao savez koji vojnu sigurnost jamči u većoj mjeri. No, valja upozoriti i da je povezanost tvrdnji 10. i 1. ($r = .61$) zapravo dosta niska ima li se u vidu sličnost u formulaciji tvrdnji.

Mišljenja o pristupanju NATO-u. S tvrdnjom o pristupanju Hrvatske NATO-u kao jamstvu ("u najvećoj mjeri") vojne sigurnosti zemlje (tvrdnja 1.) slaže se ukupno 50.3 posto ispitanika, dok tvrdnju ne prihvaća njih 44 posto.⁵ Viši stupanj prihvaćenosti ove tvrdnje povezan je s procjenom o pristupanju NATO-u kao "pretpostavci tehnološke modernizacije oružanih snaga" (tvrdnja 3.; $r = .41, p < .001$), s očekivanjima o jačanju "društvenog ugleda i položaja časnika" u sklopu pristupanja NATO-u (tvrdnja 6.; $r = .49, p < .001$) te s procjenom potrebe uključivanja Hrvatske u europske vojne strukture (tvrdnja 7.; $r = .32, p < .001$). Valja istaći da ukupno 75.7 posto ispitanika pridruživanje NATO-u smatra "nužnom pretpostavkom tehnološke modernizacije naših oružanih snaga" (tvrdnja 3.), dok njih 47.4 posto očekuje jačanje društvenog ugleda i položaja vojnih časnika u kontekstu pridruživanja Hrvatske NATO-u (tvrdnja 6.).

⁵ Treba upozoriti da utvrđene procjene, zbog karaktera formulacije ponuđene tvrdnje, ne mogu predstavljati osnovu za nedvosmisleno zaključivanje o *pro et contra* stavovima časnika u odnosu na stupanje Hrvatske u NATO.

Zanimljivo je da se u procjenama tvrdnje 6. o jačanju društvenog ugleda i položaja vojnih časnika kao posljedici ulaska u NATO bilježi najveći postotak odgovora "ne mogu ocijeniti" (10.4 posto); jednaki se postotak takvih odgovora bilježi i kod tvrdnje 2. u kojoj se kaže da članstvo u programu "Partnerstvo za mir" (PfP) donosi Hrvatskoj više izdataka nego što stvarno pridonosi njenoj vojnoj sigurnosti. Nasuprot tome, kod tvrdnje 3. o tome da je ulazak u NATO pretpostavka modernizacije oružanih snaga i tvrdnje 5. o tome da će ulaskom u NATO hrvatski suverenitet biti znatno umanjen, bilježi se niži postotak odgovora "ne mogu ocijeniti" (3.0 odnosno 5.2 posto). To znači da časnici o konkretnijim posljedicama pristupanja NATO-u i njegovim programima, kao što su socijalni položaj samih ispitanika i financijski izdaci, imaju neodređenija mišljenja nego o onim posljedicama pristupanja koja su difuznija, višeznačnija i koja mogu imati različite konkretizacije ("modernizacija" i "umanjivanje suvereniteta").

Procjene tvrdnje o "poželjnosti" pristupanja NATO-u (tvrdnja 1.) negativno su korelirane s procjenama tvrdnje koja kao posljedicu pristupanja NATO-u predviđa i "znatno umanjivanje suvereniteta" zemlje (tvrdnja 5.; $r = -.41$, $p < .001$).

Nasuprot tome, gotovo svi ispitanici (ukupno 97.8 posto) smatraju da "i nakon stupanja Hrvatske u NATO naše oružane snage moraju očuvati sposobnost samostalnog djelovanja, sukladno nacionalnim interesima" (tvrdnja 8.). Drugim riječima, mišljenje o potrebi očuvanja sposobnosti autonomnog vojnog djelovanja zajedničko je svim časnicima bez obzira na procjenu "poželjnosti" pristupanja Hrvatske NATO-u, a slijedom toga i bez obzira na percepciju posljedice "umanjivanja suvereniteta". To znači da i oni časnici koji smatraju da će nastupiti posljedica "umanjivanje suvereniteta", drže da to ne smije uključivati smanjenje sposobnosti vlastitih oružanih snaga da djeluju u skladu s nacionalnim interesima. Valja istaći da zadržavanje tih *sposobnosti* oružanih snaga⁶ sâm NATO zahtijeva od svojih članica, pa je ovakvo mišljenje časnika realistično u odnosu na uvjete članstva. No, istodobno ovaj nalaz sugerira da ideja "specijalizacije uloge malih zemalja" kroz "regionalizaciju" (Donnelly, 2001.:64) koja bi, kao model prevladavanja "tranzicijskih" poteškoća restrukturiranja vojnih organizacija zemalja kandidata, potencijalno mogla rezultirati umanjivanjem sposobnosti oružanih snaga da odgovore na specifične zahtjeve koji proistječu iz nacionalnih interesa (posebno u prijelaznom razdoblju do punopravnog članstva), vjerojatno ne bi naišla na podršku časnika.

Doprinos članstva u programu "Partnerstvo za mir" (PfP) vojnoj sigurnosti zemlje (tvrdnja 2.) povoljnije procjenjuje 34.7 posto časnika. S takvom se procjenom ne slaže 54.5 posto ispitanika, dok je u procjeni neodlučno, kako smo već istakli, njih 10.4 posto. Pritom je niži stupanj kritičnosti u odnosu na procjenu korisnosti članstva Hrvatske u programu PfP donekle vezan uz viši stupanj slaganja s tvrdnjom o poželjnosti pristupanja NATO-u (tvrdnja 1.; $r = -.23$, $p < .001$), što je očekivano. Razmjerni skepticizam spram vojnosigurnosnih učinaka PfP-a svakako ima korijena

⁶ U kontekstu očuvanja suvereniteta valja upozoriti da sposobnosti djelovanja oružanih snaga valja razlikovati od njihove konkretne uporabe; dok se kod konkretne uporabe može i mora očekivati proces usuglašavanja s partnerima u savezu, za sposobnosti vlastitih snaga članice su nepodijeljeno samostalno odgovorne.

i u okolnosti da je Hrvatskoj sudjelovanje u tom programu dopušteno primjenom isključivo političkih kriterija (nešto više od tri mjeseca nakon smjene vlasti u siječnju 2000. godine) i bez obzira na stvarno stanje u oružanim snagama i u civilno-vojnim odnosima koji se u tako kratkom vremenu nisu mogli bitnije promijeniti. S druge strane, skepticizam časnika govori i o tome da su učinci sudjelovanja u ovom programu slabo vidljivi u svakodnevnom radu OSRH.

Mišljenja o potrebi uključivanja u europske vojne strukture. Ukupno 88.8 posto ispitanika smatra da se Hrvatska "paralelno s približavanjem EU, treba uključivati i u europske vojne strukture i integracije" (tvrdnja 7.), dok tvrdnju ne prihvaća tek 7.5 posto ispitanika, uz vrlo mali broj onih koji ovu tvrdnju ne mogu procijeniti (3.7 posto).

U već spomenutom istraživanju ERGOMAS-a ovoj je temi posvećena detaljnija pozornost (vidi: Haltiner, 1994.). Na temelju provedene analize procjena ispitanika u odnosu na različite dimenzije euro-integracija (poželjnost "političkih" euro-integracija, optimizam u odnosu na euro-integracije, pesimizam u odnosu na euro-détente, optimizam u odnosu na razoružanje, poželjnost razoružanja), rekonstruirana su tri tipa časnika: 1. *euro-progresivni*, 2. *pragmatični euro-skeptični* i 3. *nacionalno konzervativni* tip. Utvrđeni omjer zastupljenosti pojedinih tipova časnika u ukupnom uzorku istraživanja (u svih osam zemalja) jest za 1. tip 32 posto, za 2. tip 30 posto, a za 3. tip 38 posto. Pritom je najveći udjel "euro-progresivnih" časnika u pojedinim nacionalnim uzorcima utvrđen u Čehoslovačkoj (51 posto), Švedskoj (47 posto), Italiji i Njemačkoj (po 39 posto), dok je zastupljenost "pragmatičnih euro-skeptičnih" časnika najizraženija u Čehoslovačkoj (39 posto), Francuskoj i Švicarskoj (35 posto) te Italiji (32 posto). S druge strane, razmjerno najveća brojnost "nacionalno-konzervativnog" tipa časnika utvrđena je u Grčkoj (76 posto) i Velikoj Britaniji (68 posto) te u nešto manjoj mjeri u Francuskoj (49 posto) i Švicarskoj (43 posto). Također je konstatirano da "tri euro-politička obrasca razmišljanja variraju znatno više u skladu s nacionalnošću (nacionalnom pripadnošću časnika) nego li u skladu s profesionalnim ili sociodemografskim obilježjima ispitanika" (poput osobnog čina, godina provedenih u profesiji, pripadnosti grani oružanih snaga, životne dobi i stupnja naobrazbe; Haltiner, 1994.:78).

Nalazi iz ovog ERGOMAS-ova istraživanja jedini su koji nam stoje na raspolaganju za usporedbu s mišljenjima hrvatskih časnika. S obzirom na posve drugačije varijable i različitost u formulacijama u ERGOMAS-ovu i našem ispitivanju, zaključci do kojih možemo doći vrlo su uvjetni. Uz pretpostavku da "proeuropsko" stajalište u slučaju hrvatskih časnika obuhvaća i "euro-progresivni" i "pragmatično euro-skeptični" tip, možemo zaključiti da hrvatski časnici pripadaju grupaciji europskih časnika iz zemalja s izraženim proeuropskim stajalištima.

Pritom treba imati na umu da je, u usporedbi s organizacijskom i operativnom izgrađenošću NATO-a, projekt europskih vojnih struktura zasad još uvijek tek u ranoj razvojnoj stadiju (npr. Eurocorps, manji broj multinacionalnih postrojbi i sl.), razmjerno ograničenih dosega djelovanja. Zato ne treba čuditi što je uz visoki stupanj proeuropske orijentacije (88.8 posto) kod hrvatskih časnika usporedno rašireno i mišljenje da NATO u najvećoj mogućoj mjeri jamči vojnu sigurnost zemlje (s

tom tvrdnjom 50.3 posto ispitanika se "slaže" ili se "u potpunosti slaže"). Očito je da uključivanje u europske vojne strukture za ispitanike znači ponajprije potvrdu i posljedicu političke, gospodarske i kulturne pripadnosti Europi, a ne rješavanje vojnih i sigurnosnih potreba zemlje.

Mišljenje o gubitku suvereniteta u kontekstu integracijskih procesa. Ukupno 41.4 posto ispitanika smatra da će pristupanjem NATO-u "hrvatski suverenitet biti znatno umanjen" (tvrdnja 5.), dok takvu procjenu ne dijeli 53.4 posto časnika. Pri tom je takvo mišljenje svojstvenije časnicima više životne dobi – starijima od 35 godina (TABLICA IV.).

TABLICA IV. Dob i procjena tvrdnje o umanjivanju suvereniteta zemlje po stupanju u NATO

"Pristupanjem NATO-u hrvatski će suverenitet biti znatno umanjen." (tvrdnja 5.)		
Dob	do 35 godina	36 i više godina
"uopće se ne slažem" i "ne slažem se"	85 (63%)	51 (47.7%)
"slažem se" i "u potpunosti se slažem"	50 (37%)	56 (52.3%)
ukupno	135 (100%)	107 (100%)

N = 242*; $\chi^2 = 5.676$; df = 1; p < .05; Cramer's V = .15

* Ispitanici koji su procijenili tvrdnju i naveli podatak o životnoj dobi

Usporedba procjena tvrdnji o "poželjnosti" pristupanja NATO-u (tvrdnja 1.) i "umanjivanju suvereniteta" pokazuje da je među časnicima najbrojnija grupa onih koji smatraju da pristupanje NATO-u znači najpotpunije jamstvo vojne sigurnosti zemlje pri čemu to istovremeno ne znači i znatan gubitak suvereniteta (39.0 posto). No, znatna je i zastupljenost časnika (28.5 posto) koji drže da stupanje u NATO uključuje i "znatno umanjivanje suvereniteta" zemlje, pri čemu članstvo u NATO-u istovremeno ne znači i najpouzdanije jamstvo vojne sigurnosti. S druge strane, tek manje grupe ispitanika smatraju da pristupanje NATO-u (koje ne procjenjuju i ponajboljim jamstvom vojne sigurnosti) ne bi za posljedicu imalo i znatno umanjivanje suvereniteta zemlje (17.9 posto), odnosno da je uz zajamčenu vojnu sigurnost koju donosi pristupanje NATO-u vezano i znatno umanjivanje hrvatskog suvereniteta (14.6 posto).

Procjene ispitanika pokazuju da je tvrdnja o "znatnom umanjivanju suvereniteta" negativno korelirana – osim s tvrdnjom o poželjnosti pristupanja NATO-u – i s tvrdnjom o poželjnosti stupanja u vojne saveze općenito (tvrdnja 10.; r = -.32, p < .001). S druge strane, tvrdnja je, u manjoj mjeri ali pozitivno, povezana s tvrdnjom o nepoželjnosti bilateralne vojne suradnje sa zemljama nastalim na području bivše SFRJ (tvrdnja 4.; r = .14, p < .05) te s tvrdnjom o oružanim snagama kao "nužnom instrumentu vanjske politike zemlje" (tvrdnja 9.; r = .16, p < .05).

Mišljenja o bilateralnoj vojnoj suradnji sa zemljama s prostora bivšeg SFRJ. U odnosu na procjenu "bilateralne vojne suradnje sa zemljama nastalim na prostoru biv-

šeg SFRJ" (tvrdnja 4.) ispitanici su podijeljeni – ukupno 46.3 posto časnika smatra da ona ne pridonosi "ostvarivanju interesa nacionalne sigurnosti", dok suprotno drži njih 44.8 posto. Pritom je najviši stupanj povezanosti ove i ostalih na procjenu ponuđenih tvrdnji utvrđen u odnosu na tvrdnju o poželjnosti vojnih euro-integracija (tvrdnja 7.; $r = -.25$, $p < .001$) – povoljnije mišljenje o "bilateralnoj vojnoj suradnji" vezano je uz povoljniju ocjenu poželjnosti vojnih "euro-integracija". Pritom je među vojnim euro-integracijama sklonim časnicima gotovo podjednak broj onih koji bilateralnu vojnu suradnju sa zemljama na prostoru bivšeg SFRJ, sa stajališta "ostvarivanja interesa nacionalne sigurnosti", drže "nepoželjnom" (42.7 posto u ukupnom uzorku) odnosno "poželjnom" (49.0 posto). Slično je i s onima koji pristupanje NATO-u vide kao jamstvo sigurnosti: bilateralna vojna suradnja sa zemljama na prostoru bivše SFRJ za njih je podjednako "nepoželjna" (26.5 posto u ukupnom uzorku) i "poželjna" (25.6 posto); ovome gotovo jednaki rezultat je kod onih uvjetno "nesklonih" NATO-u ("nepoželjna" za 22.6 posto, a "poželjna" za 25.2 posto).

Gotovo potpuno ravnomjerna podijeljenost onih koji u bilateralnoj vojnoj suradnji sa zemljama na prostoru bivšeg SFRJ vide odnosno ne vide "doprinos ostvarivanju nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske", zanimljiv je podatak ima li se u vidu ratno iskustvo ispitanika s dijelom tih zemalja (90.3 posto ispitanika ušlo je u OSRH do kraja 1991. godine, dakle na samom početku rata, a časnički status 81.7 posto ispitanika steklo je za vrijeme rata, do 1995. godine). Ovaj bi nalaz stoga mogao naznačavati to da među časnicima negativna ratna iskustva pomalo blijede i da ih zamjenjuje svijest o potrebi regionalne stabilizacije u okviru koje i bilateralna vojna suradnja može odigrati pozitivnu ulogu.

Mišljenja o ulozi oružanih snaga kao instrumentu vanjske politike. *S tvrdnjom o oružanim snagama kao "nužnom instrumentu vanjske politike naše zemlje" (tvrdnja 9.) slaže se ukupno 70.5 posto ispitanika, dok je njih 26.5 posto ne prihvaća. Pritom su časnici stariji od 35 godina skloniji prihvaćanju ove tvrdnje (TABLICA V.).*

TABLICA V. Dob i procjena uloge oružanih snaga kao instrumenta vanjske politike

"Oružane snage su nužan instrument vanjske politike naše zemlje." (tvrdnja 9.)		
Dob	do 35 godina	36 i više godina
"uopće se ne slažem" i "ne slažem se"	47 (34.1%)	21 (19.3%)
"slažem se" i "u potpunosti se slažem"	91 (65.9%)	88 (80.7%)
ukupno	138 (100%)	109 (100%)

$N = 247^*$; $\chi^2 = 6.679$; $df = 1$; $p < .01$; Cramer's $V = .16$

* Ispitanici koji su procijenili tvrdnju i naveli podatak o životnoj dobi

U odnosu na sve na procjenu ponuđene tvrdnje utvrđen je najviši (no, ipak relativno nizak) stupanj povezanosti ove tvrdnje s tvrdnjom o potrebi očuvanja sposobnosti oružanih snaga za samostalno djelovanje, "sukladno nacionalnim interesima... i po pristupanju NATO-u" (tvrdnja 8.; $r = .22$, $p < .01$).

Usporedba odgovora hrvatskih časnika i časnika drugih europskih zemalja u istraživanju ERGOMAS-a (TABLICA VI.; vidi: Kuhlmann, 1994.:88) ukazuje na sličnost prosudbi hrvatskih s onima švicarskih časnika. Prihvaćenost tvrdnje u hrvatskih i švicarskih časnika je manje naglašena u odnosu na časnike većine zemalja (Italija, Švedska, Velika Britanija, Grčka i Francuska), no izraženija u odnosu na stavove časnika iz Njemačke i bivše Čehoslovačke (zemalja sa specifičnim, mada međusobno različitim, recentnim povijesnim iskustvima u odnosu na karakter "vanjskopoli-tičke" uloge oružanih snaga).

TABLICA VI. Oružane snage kao nužan instrument vanjske politike zemlje – procjene časnika osam europskih zemalja (1991./92.)* i hrvatskih časnika (2001.)

"Oružane snage su nužan instrument vanjske politike naše zemlje." – postotak ispitanika koji prihvaćaju tvrdnju ("slažem se" i "u potpunosti se slažem"), po zemljama

Italija	89%
Švedska	89%
Velika Britanija	87%
Grčka	86%
Francuska	81%
Hrvatska (2001.)	70.5%
Švicarska	67%
Njemačka	52%
Čehoslovačka	48%

*Izvor: Kuhlmann (1994.:88)

Očito je da hrvatski ispitanici ne smatraju u istoj mjeri, kao i časnici nekih NATO zemalja, da se uspješna vanjska politika zemlje mora nužno voditi i "diplomacijom topovnjača", no ipak drže da su oružane snage razmjerno važan instrument vanjske politike zemlje. Imajući u vidu recentno iskustvo rata kao i još uvijek ne posve stabilizirane prilike u regiji, razumno bi bilo pretpostaviti da se radi ponajprije o funkciji odvratanja.

Latentna struktura mišljenja o procesima političko-vojnih integracija. Radi stjecanja detaljnijeg uvida u strukturu mišljenja časnika o procesima političko-vojnih integracija, odnosno da bi se utvrdilo mogu li se iza stavova o tim procesima nazrijeti i jasniji sklopovi stavova odnosno prepoznatljiviji koncepti, primijenjena je faktorska analiza pod komponentnim modelom koja je uz GK kriterij u bazičnoj soluciji izdvojila tri faktora (TABLICA VII.).

TABLICA VII. Karakteristike faktora u bazičnoj soluciji

Faktor	Svojstvena vrijednost	Postotak protumačene varijance
1	3.08283	30.8
2	1.39303	13.9
3	1.16724	11.7
Ukupni postotak protumačene varijance		56.4

Osi faktora su primjenom varimax rotacije dovedene u položaj jednostavnije strukture, a pri interpretaciji latentnih dimenzija uzete su u obzir varijable sa saturacijama većim od 0.4 (TABLICA VIII.).

TABLICA VIII. Faktorska struktura mišljenja časnika o političko-vojnim integracijama

Tvrđnje	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
1. Pristupanjem Hrvatske NATO-u vojna sigurnost zemlje bit će zajamčena u najvećoj mogućoj mjeri.	.76165	-.27770	-.05965
2. Članstvo u programu "Partnerstvo za mir" donosi Hrvatskoj više izdataka, no što stvarno pridonosi njezinoj vojnoj sigurnosti.	2-.13355	.59073	.11056
3. Ulazak u NATO nužna je pretpostavka tehnološke modernizacije naših oružanih snaga.	.68742	.08588	.19352
4. Bilateralna vojna suradnja sa zemljama nastalim na prostoru bivše SFRJ ne pridonosi ostvarivanju interesa nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske.	.00886	.05711	.80840
5. Pristupanjem NATO-u hrvatski će suverenitet biti znatno umanjen.	-.61722	.01614	.34043
6. Stupanjem Hrvatske u NATO unaprijedit će se društveni ugled i položaj vojnih časnika.	.71583	-.15833	-.04303
7. Paralelno s približavanjem EU, Hrvatska se treba uključivati i u europske vojne strukture i integracije.	.58750	.23729	-.48716
8. I nakon pristupanja Hrvatske NATO-u naše oružane snage moraju očuvati sposobnost samostalnog djelovanja, sukladno nacionalnim interesima.	-.04974	.76660	-.17289
9. Oružane snage su nužan instrument vanjske politike naše zemlje.	.03371	.55065	.46530
10. Vanjska sigurnost naše zemlje bila bi ponajbolje zajamčena stupanjem naše zemlje u vojne saveze.	.77839	-.08266	.01415

Rezultati faktorske analize upućuju na postojanje triju prepoznatljivih općenitijih sklopova. Prvi (faktor 1) bismo nazvali "*participacija u vojnim savezima kao jamstvo sigurnosti*". On obuhvaća pristupanje vojnim savezima, kako NATO-u tako i vojnim euro-integracijama, uz to vezanu promjenu društvenog ugleda i položaja časnika i tehnološku modernizaciju oružanih snaga te pitanje očuvanja nacionalnog suvereniteta. Drugi sklop (faktor 2) – "*očuvanje sposobnosti samostalnog djelovanja*" (i nakon pristupanja Hrvatske NATO-u) uključuje i odnos spram PFP te ulogu oružanih snaga kao nužnog instrumenta vanjske politike. Treći sklop (faktor 3) – "*vojna suradnja sa susjedima*", povezuje bilateralnu vojnu suradnju sa zemljama nastalima na prostoru bivše SFRJ s ulaskom u vojne euro-integracije te s "vanjskopolitičkom" ulogom oružanih snaga.

RASPRAVA

Nešto manje od dvije trećine (59.3 posto) ispitanika smatra da bi vanjska sigurnost zemlje bila ponajbolje zajamčena stupanjem u vojne saveze, dočim preko jedne trećine (34.7 posto) to mišljenje odbacuje. Da je upravo NATO savez koji može osigurati vojnu sigurnost ("u najvećoj mogućoj mjeri") smatra jedva natpolovična većina (50.4 posto), a s time se ne slaže značajna manjina ispitanika (44.0 posto). Vrlo velika većina (88.8 posto) smatra da bi se Hrvatska, usporedno s približavanjem EU-u, trebala uključivati u vojne euro-integracije, dok se tom stavu suprotstavlja samo neznatna manjina (7.5 posto). Zaključiti valja da hrvatski časnici ulaske u vojne saveze smatraju poželjnim te da se ulazak u NATO nazire kao najbolja strategija ostvarivanja *vojne sigurnosti* zemlje. Istovremeno, mentalne rezerve spram te strategije, gledane kao sredstvo šire *vanjske sigurnosti* zemlje, veće su nego spram paralelnog približavanja EU-u i njegovim vojnim integracijama. Ova potonja strategija, koja uz vojne implicira i gospodarske i političke integracije, očito ima veću privlačnost. To bi istovremeno moglo značiti da ispitanici NATO percipiraju samo kao vojni savez te da najbolje jamstvo ukupne vanjske sigurnosti zemlje vide u integracijama koje obuhvaćaju više područja nacionalnog života.

Stavovi glede posljedica pristupanja vojno-političkim savezima pokazuju da se dosadašnje sudjelovanje Hrvatske u NATO-u (preko programa PFP) ocjenjuje uglavnom negativno, pa natpolovična većina (54.9 posto) smatra da je to do sada donijelo više izdataka nego koristi, a samo nešto preko trećine ispitanika (34.7 posto) ima obratno mišljenje. Kad je riječ o budućim odnosno očekivanim posljedicama, mišljenja su dosta podijeljena, ali i pozitivnija: 47.4 posto smatra da će ulazak Hrvatske u NATO popraviti društveni ugled i položaj vojnih časnika, a 41.8 posto to ne očekuje. Preko tri četvrtine ispitanika (75.7 posto) smatra da bez ulaska u NATO nema modernizacije OSRH, dočim to ne drži nešto preko petine (21.3 posto). O umanjenju suvereniteta zemlje, kao potencijalno negativne posljedice ulaska u NATO, mišljenja su, kao i kod poželjnosti stupanja u NATO, podijeljena: ovu posljedicu ne očekuje natpolovična većina (53.4 posto), a očekuju dvije petine (41.4 posto). Kako smo već pokazali, poželjnost pristupanja i očekivanje ove posljedice su negativno korelirani,

što znači da bi ulazak u NATO mogao biti i u budućnosti prihvatljiv ukoliko ne dovede do percepcije da je time smanjen suverenitet zemlje.

Značajno je uočiti da je iskustvo s dosadašnjim sudjelovanjem Hrvatske u NATO-ovim programima (u instrumentu je pitano samo za Pfp) negativnije od očekivanja posljedica budućeg sudjelovanja, ali da ni ulazak u NATO nije percipiran kao *promesse de bonheur* i panaceja za sve probleme nacionalne sigurnosti. To potvrđuje i okolnost da gotovo svi ispitanici (97.8 posto) smatraju da OSRH i nakon pristupanja Hrvatske NATO-u treba sačuvati sposobnost samostalnog djelovanja sukladno nacionalnim interesima, s čime se ne slaže samo posve zanemarljiv broj časnika (0.7 posto). Premda ovakav rezultat može ukazivati i na informiranost časnika o stvarnim obvezama članica NATO-a, ipak se može kazati da u univerzalnosti prihvaćanja ovog stava zasigurno progovaraju i neka specifična iskustva stvaranja, organizacije i uporabe OSRH, osobito u razmjerno nedavnome ratu. Nastao u uvjetima embarga na oružje, bez uobičajenih kadrovskih i organizacijskih pretpostavki, OSRH je u Domovinskome ratu i nakon njega djelovao samostalno i izvan svih savezništava i ostvario značajne rezultate: stvorena je institucija koja je u nepovoljnim uvjetima ostvarila cilj radi kojeg je stvorena. Rana nezainteresiranost međunarodne zajednice za zaustavljanje agresivnog rata protiv Hrvatske, koja je trajala do otprilike 1994. godine kada SAD prvi puta djelotvornije intervenira u zbivanja na području bivšeg SFRJ, kao i niz drugih političkih poteza i procesa koji su u hrvatskoj javnosti bili percipirani kao nepravedni spram žrtve očite agresije, ostavili su traga te su vidljivi i u nalazima ovog istraživanja. To jasno dolazi do izražaja i u stavovima o tvrdnji da su oružane snage nužan instrument vanjske politike, što podržava 70.5 ispitanika a ne podržava 26.5 ispitanika. Manji broj ispitanika koji podržava ovu tvrdnju u odnosu na broj ispitanika koji podržavaju tvrdnju o potrebi zadržavanja sposobnosti autonomnog djelovanja oružanih snaga, govori u prilog tome da se ova uloga oružanih snaga razumije prvenstveno u funkciji obrane, a ne nekog regionalnog hegemonizma. Kako smo već istakli, recentnim iskustvima objašnjiv je dijelom i nalaz podijeljenosti mišljenja o koristima bilateralne vojne suradnje sa zemljama nastalima na prostoru bivšeg SFRJ za koju 46.3 posto ispitanika smatra da ne pridonosi nacionalnoj sigurnosti, a 44.8 posto da pridonosi.

Faktorska analiza daje naslutiti da iza ispitivanih stavova postoje tri koncepta koja će najvjerojatnije i ubuduće, dakle i u kontekstualno drugačije obilježenim situacijama, utjecati na stavove i pokazivati određenu konzistenciju. Prvi podrazumijeva uključivanje u saveze kao jamstvo vanjske i vojne sigurnosti, drugi pak upućuje na potrebu zadržavanja sposobnosti za autonomno djelovanje (možda i na prioritetnost "oslanjanja na vlastite snage" i/ili skeptičnost spram uključivanja), a treći se odnosi na shvaćanje da realni problemi nacionalne sigurnosti više izvire iz okruženja nego što se daju riješiti uključivanjem u saveze.

ZAVRŠNE NAPOMENE

Nalaze ovog istraživanja potrebno je tumačiti oprezno. Ponajprije, radi se o uzorku koji, doduše, po nekim bitnim karakteristikama odražava obilježja cijelog časničkog zbora OSRH, no istodobno je i specifičan budući da je sastavljen samo od časnika na raznim oblicima školovanja. U tom uzorku nema generala i admirala koji predstavljaju brojčano malu skupinu (u OSRH ih je na početku 2001. godine bilo 34, v. Mahečić, 2001.:209), ali zato utjecajnije od skupina ostalih djelatnih vojnih osoba. S druge strane, u istraživanju su korišteni dijelovi instrumenta izrađenog za mnogo šire istraživanje, pa je i njegova konceptualizacija odgovarala u prvom redu tome.

Premda, dakle, niz činjenica upućuje na suzdržanost kod generaliziranja, može se ipak zaključiti da hrvatski časnici prihvaćaju ulazak u političko-vojne saveze (kako u NATO, tako i u vojne euro-integracije) kao jamstvo (veće) vanjske i vojne sigurnosti zemlje te kao pretpostavku tehnološke modernizacije oružanih snaga (u slučaju ulaska u NATO). Mjera skepticizma zastupljena u mišljenjima časnika u odnosu na članstvo u NATO-u proistječe dijelom iz procjene o mogućnosti znatnog gubitka suvereniteta zemlje, kao i iskustva samostalnog stvaranja i djelovanja OSRH u ratnim uvjetima te razmjerno nepovoljne ocjene dosadašnjeg stvarnog doprinosa članstva Hrvatske u "Partnerstvu za mir" vojnoj sigurnosti zemlje. Stoga ne iznenađuje utvrđeni visoki stupanj suglasnosti časnika oko stajališta prema kojem Hrvatska mora zadržati sposobnost autonomnog djelovanja vlastitih oružanih snaga sukladno nacionalnim interesima (i po pristupanju NATO-u). Iako nipošto ne upućuju na decidirane zaključke, rezultati istraživanja barem donekle naznačuju mogući referentni okvir prosudbi stajališta hrvatskih časnika u odnosu na procese političko-vojnih integracija.

Korištena literatura

- Caforio, Giuseppe (1994.) "Introduction to the Research", *Current Sociology*, 42(3):25-32.
- Donnelly, Chris (2000.) "Razmišljanja o preoblikovanju europskih oružanih snaga za XXI. stoljeće", *Polemos*, 3(2):43-65.
- Haltiner, Karl W. (1994.) "Is There a Common European Defence Identity? The Views of Officers of Eight European Countries", *Current Sociology*, 42(3):71-85.
- Kuhlmann, Jurgen (1994.) "What Do European Officers Think about Future Threats, Security and Missions of the Armed Forces?", *Current Sociology*, 42(3):87-101.
- Mahečić, Zvonimir (ur.) (2001.) *Nacionalna sigurnost*. Zagreb: Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske.

CROATIAN OFFICER'S OPINIONS ON CROATIA'S ENTERING POLITICO-MILITARY INTEGRATIONS

Tomislav Smerić, Ozren Žunec

Summary

Armed Forces of the Republic of Croatia (AFRC), founded just over a decade ago under unfavorable circumstances of armed conflict, are now facing the challenge of joining European and Euro-Atlantic politico-military alliances. As preparations for and the actual membership in these organizations, especially in NATO, require a number of significant changes (from those in conceptions and strategies of national security and defense to those in social status of a professional soldier) officer corps' acceptance of these changes is an important factor determining success of the accomplishment of integration processes. Study on a convenience sample of 268 senior and junior officers in the AFRC, conducted in the course of 2001, was an attempt to get an insight into their opinions regarding different aspects of Croatia's joining politico-military integrations (from NATO membership to bilateral military cooperation between former SFRY countries). Results revealed that the majority of the respondents accept entering the politico-military alliances (NATO, military Euro-integrations) as a guarantee of external/military security and as a precondition for technological modernization of armed forces. At the same time, Croatian officers, almost without an exception, think that even after joining NATO, AFRC should keep their capabilities of independent action according to national interests. A degree of skepticism regarding the NATO membership is connected to the estimation of potential loss of country's sovereignty, as well as to the relatively unfavorable estimation of the real contribution of Croatia's membership in "Partnership for Peace" to country's military security.

Keywords: military officers, politico-military integrations, Armed Forces of the Republic of Croatia, NATO